

Toruń, 18 czerwca 2022

Dr hab. Edyta Lorek-Jezińska, prof. UMK
Katedra Literatury, Kultury i Komparatystyki Anglojęzycznej
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Justyny Dąbrowskiej pt. *Estrangement in Brian Friel's Drama* napisanej pod kierunkiem dr hab. Michała Lachmana, prof. UŁ

Rozprawa doktorska mgr Justyny Dąbrowskiej, pod tytułem *Estrangement in Brian Friel's Drama* – w tłumaczeniu na język polski *Wyobcowanie w dramatach Briana Friela* – to obszerne studium wybranych pozycji w twórczości irlandzkiego dramaturga, w których autor ukazuje przyczyny i mechanizmy wyobcowania jednostek w społeczeństwie. Autorka rozprawy przedstawia mechanizmy te w różnych perspektywach, z których najbardziej spójną jest perspektywa krytycznych studiów nad niepełnosprawnością. Chciałabym od razu zaznaczyć, że przyjęte przez doktorantkę podejście uważam za bardzo wartościowe, ponieważ pozwala ono na dogłębną analizę konstrukcji postaci wyobcowanych, jak i samego mechanizmu ich wyobcowania i konfrontacji z normatywnymi strukturami. Autorce udaje się trafnie uchwycić zarówno same procesy, którym podlegają bohaterowie dramatów, jak i przeprowadzić wnikliwą analizę.

Wraz z rozbudowaną bibliografią i streszczeniami praca mgr Dąbrowskiej liczy 375 stron i składa się z wprowadzenia, trzech rozdziałów i podsumowania. Pierwszy rozdział rozprawy ma charakter krytyczno-literacki i dotyczy kategorii wyobcowania w modernistycznym dramacie irlandzkim w ujęciu porównawczym. Ma on stanowić tło dla analizy twórczości Briana Friela i wskazać na kontynuacje w późniejszym teatrze wybranych wątków istotnych dla wczesno-dwudziestowiecznego dramatu irlandzkiego. Rozdział drugi skupia się na twórczości Briana Friela i składa się z części teoretycznej, przedstawiającej kategorię wyobcowania w ramach pojęć i teorii krytycznych studiów nad niepełnosprawnością, oraz podrozdziałów analitycznych, z których pierwszy przedstawia interpretacje jednostek dominujących i ich konstrukcji w kontekście studiów nad niepełnosprawnością, a drugi, mechanizmów zmiany relacji sił, podważających dominację wcześniej wspomnianej grupy i nadających sprawczość i niezależność postaciom z szeroko pojętymi niepełnosprawnościami.

Rozdział trzeci jest analizą różnych form wyzwolenia wyobcowanych jednostek w dramacie Briana Friela. Rozdział ten składa się z pięciu podrozdziałów analitycznych poprzedzonych teoretycznym wprowadzeniem, obejmującym zarówno kwestie zastosowanych form wyrazu, takich jak taniec, opowieść czy snucie fantazji, jak i kategorie konceptualne, pomocne w opisie samych bohaterów i sytuacji wyobcowania. Chodzi tu przede wszystkim o kategorie dramatu melancholii oraz teorie performatywności języka i przedstawienia (także w kontekście performatywności niepełnosprawności). Kolejne podrozdziały analityczne dotyczą kilku sposobów osiągnięcia wyzwolenia przez wyobcowane postaci: za pomocą wyobraźni, performansu, opowieści w wymiarze narracji narodowych i historii osobistych, oraz inkantacji.

Przejdę teraz do bardziej szczegółowego omówienia wybranych aspektów pracy. Rozdział pierwszy rozprawy pani Justyny Dąbrowskiej poświęcony jest omówieniu wybranych dramatów trzech irlandzkich dramatopisarzy – Johna Millingtona Synge’a, Seana O’Casey oraz Williama Butlera Yeatsa. Trochę zaskakuje to, że zamiast syntetycznego ujęcia aspektów wyraźnie i bezpośrednio związanych z dramatem Friela mamy do czynienia w tym rozdziale z dokładną analizą poszczególnych sztuk, częściowo w oparciu o źródła krytyczne, z elementami porównawczymi. Pomimo wielu wartościowych spostrzeżeń i pogłębionej analizy, rozdział zyskałby na bardziej syntetycznym podejściu. Korzystniej byłoby zamieścić ostatni podrozdział w całości lub przynajmniej we fragmentach na początku rozdziału, aby wyraźniej zaznaczyć cel porównania i główny przedmiot badań. Z takim wstępem można byłoby łatwiej dostrzec analogie i odniesienia do wcześniejszego dramatu irlandzkiego. Zdanie rozpoczynające rozdział: “The discussion of Irish drama cannot be complete without the mention of such seminal figures as John Millington Synge, Sean O’Casey or William Butler Yeats” (s. 11) wydaje się osłabiać retorycznie wydźwięk rozprawy. Potrzebne byłoby merytoryczne wyjaśnienie, dlaczego te właśnie sztuki są ważne i dlaczego muszą zostać tak dokładnie omówione w pracy poświęconej innemu autorowi. Kolejność i sposób przedstawienia, swoją drogą bardzo ciekawej analizy, mogą być mylące dla czytelnika.

W pierwszym rozdziale ujawnia się też główny problem pracy – tendencja do powtarzania tych samych treści w parafrazach i powroty do tych samych lub bardzo podobnych twierdzeń. Zwłaszcza analiza *The Playboy of the Western World* zawiera stopniowaną argumentację, która może na każdym etapie wydawać się niepełna i oparta na nieprawidłowym rozumieniu charakteru głównej postaci, mimo, że ostatecznie te wątpliwości zostają rozwiązane w dalszej części. Chodzi mi przede wszystkim o motyw zabójstwa ojca, który jest archetypicznie wpisany kulturowo w walkę pokoleń. To poniekąd sprzeciw wobec autorytetu i akt odwagi, oczywiście potraktowany groteskowo. Dramat Synge’a to utwór prześmiewczy i

satyryczny, a przemoc ukazana w nim nie jest realistyczna. Postać Christiego to w dużej mierze [karykatura] *braggadocio*. Trudno powiedzieć, czy postać ta wpisuje się w kategorię zastosowaną w rozprawie, gdyż Christie zostaje ostatecznie wykluczony nie z powodu inności, ale z powodu normalności, gdy inność okazuje się podróbką. Tego typu wątpliwości nie przysyłają wartości innych spostrzeżeń na temat tej, jak i innych sztuk dramatycznych omówionych w rozdziale. Natomiast sama tendencja do powtórzeń jest, niestety, widoczna w całej pracy i momentami utrudnia jej lekturę (poprzez dezorientujące wrażenie *déjà lu*).

Rozdział drugi ciekawie omawia wybrane aspekty i pojęcia krytycznych studiów nad niepełnosprawnością i przekonująco wyjaśnia możliwość ich zastosowania do analizy dramatów Friela, wskazując na wiele pogłębionych znaczeń wyłaniających się z takiego podejścia. W pierwszej części rozdziału Autorka umiejętnie przedstawia społeczne teorie niepełnosprawności, wskazując na różnice pomiędzy odczuciem niepełnosprawności poprzez osoby z niepełnosprawnościami, a narzuconymi społecznie definicjami, ograniczeniami, działaniami pozornie naprawczymi. Kwestie związane z pojęciem normalności i procesów z nim związanych są odpowiednio zasygnalizowane. Ważne jest także odniesienie się do kategorii „protezy narracyjnej” i jej problematyczności w ramach studiów nad niepełnosprawnością, gdyż szerokie rozumienie kategorii niepełnosprawności oznacza ujęcie w pracy także występujących u Friela reprezentacji i motywów o wymiarze metaforycznym, w którym niepełnosprawność jest także swojego rodzaju kondensacją znaczeń i skrótem konceptualnym.

Podrozdziały analityczne w rozdziale drugim poświęcone zostały pogłębionej analizie sztuk i podzielone na dwie sekcje. Pierwsza z nich dotyczy normatywnego i wykluczającego wpływu postaci usytuowanych w uprzywilejowanej pozycji względem jednostki wyobcowanej, a druga opisuje procesy uwalniania się spod dominacji innych, zmieniające dynamikę sił i wpływów pomiędzy postaciami. W tej pierwszej, większość miejsca zajmuje wnikliwa i rozbudowana analiza *Molly Sweeney* i *The Loves of Cass McGuire*, w tej drugiej – oprócz tych dwóch dramatów omówione zostały także *Faith Healer* i *Give Me Your Answer, Do!*. Na uwagę zasługuje umiejętność dostrzeżenia ironii w prezentacji słabości postaci dominujących i niezwykłych zdolności i wrażliwości osób wykluczonych oraz dynamiki relacji między postaciami. Lekturę tych wnikliwych analiz utrudniają powtórzenia teorii w podrozdziałach analitycznych – w sposób jakby zostały wprowadzone po raz pierwszy.

Jak już wspomniałam, uważam podejście krytycznych studiów nad niepełnosprawnością za szczególnie wartościowe. Wydaje mi się nawet, że można było zastosować je także do omówienia niektórych sztuk zanalizowanych jedynie w rozdziale

trzecim (układ pracy byłby wtedy bardziej symetryczny). Krytyczne studia nad niepełnosprawnością pozwalają na zrozumienie i analizę zarówno mechanizmów wykluczania, jak i istoty inności i wyobcowania. Oba te aspekty dotyczą w znacznym stopniu twórczości Briana Friela, zarówno w odniesieniu do doświadczenia niepełnosprawności (impairments) (np. bycia niewidomym lub wady wymowy), jak i w szerszych społecznych kategoriach inności i różnorodności. Wybór takiego podejścia i umiejętność jego zastosowania do pogłębionej analizy uważam za najważniejszy atut pracy mgr Dąbrowskiej. Doktorantka wykazała się bardzo dobrą znajomością różnych koncepcji wchodzących w zakres studiów nad niepełnosprawnością i umiejętnością ich wybiórczego zastosowania. Model niepełnosprawności, który Autorka pracy przyjmuje jako podstawę dla swoich rozważań, zwraca uwagę na społeczne źródła definicji niepełnosprawności jako ograniczenia wymagającego naprawy lub usprawiedliwiającego wykluczenie, podczas gdy dla osoby z niepełnosprawnościami jej kondycja nie stanowi sama w sobie ograniczenia. Analiza społecznych uwarunkowań wyobcowania, jak Autorka podkreśla, pozwala na dostrzeżenie i zrozumienie szerszej diagnozy społecznej zawartej w dramatach Friela. Staje się to możliwe poprzez konfrontacje dążenia społeczeństwa, reprezentowanego przez konkretne postaci, do dostosowania do norm osoby wyobcowanej, przy jednoczesnym dążeniu tej osoby do uwolnienia od oczekiwań poddania się temu procesowi.

Tutaj chciałabym krótko zaznaczyć jeden z problemów związanych z szerokim ujęciem studiów nad niepełnosprawnością, którym jest pewnego rodzaju przywłaszczenie (recuperation) przez inne dyskryminowane grupy dyskursu dotyczącego grup osób wykluczonych na podstawie społecznie definiowanych niepełnosprawności. W tym szerokim ujęciu częściowo zanika odrębność osób z niepełnosprawnościami i pomijane są aspekty medyczne, a także tożsamościowe, związane chociażby z historią dyskryminacji i prześladowań tych osób oraz historią aktywizmu niepełnosprawnych. Jak już zostało wspomniane wcześniej, takie podejście pozwala dostrzec cały wachlarz dyskryminacji i wykluczenia (a także jest silnie obecny w rozumieniu niepełnosprawności jako uniwersalnego doświadczenia wpisanego w kondycję człowieka [Garland-Thomson]), ale zbyt szerokie ujęcie może przyczynić się do pominięcia istotnych aspektów doświadczenia niepełnosprawności. Wydaje mi się, że chociaż ten aspekt nie wchodzi w zakres tematyczny rozprawy, nie został on wystarczająco zasygnalizowany.

Uwaga dotycząca rozdziałów drugiego i trzeciego: warto było część nazwaną „Introduction” określić w inny sposób i skupić się w niej na aspektach teoretycznych. W przypadkach obu rozdziałów, to głównie w tych częściach omówione zostały pojęcia i teorie

wykorzystane w pracy – są one bardzo ważne dla zrozumienia analizy i przedstawiają aparat teoretyczny, którym operuje Doktorantka. Nie są jedynie wstępami – ale podzielonym na dwie części rozdziałem teoretycznym. Wydaje mi się, że powinny być zostać wyeksponowane jako podrozdziały przedstawiające podejście teoretyczne zastosowane w pracy. Lepszym rozwiązaniem byłoby też bardziej syntetyczne ujęcie przykładów we wprowadzeniach i przeniesienie do nich większości teorii rozproszonej w innych podrozdziałach. W przedstawionej do recenzji wersji występuje wiele powtórzeń – jedną z ich przyczyn jest na bieżąco ilustrowanie kwestii teoretycznych zbyt szczegółowymi przykładami, które potem ponownie pojawiają się w analizie. Podobnie, niektóre pojęcia teoretyczne wprowadzane są w pracy kilkakrotnie.

Rozdział trzeci, dotyczący różnych form wyzwolenia wyobcowanych postaci w dramacie Briana Friela, składa się z wprowadzenia i pięciu podrozdziałów. We wstępie do rozdziału trzeciego mgr Dąbrowska wyjaśnia szereg pojęć i koncepcji, które wytyczą pięć głównych aspektów dalszej analizy, dotyczących procesów uwolnienia się jednostki z ograniczeń nałożonych przez społeczeństwo. Pięć sposobów emancypacji omówionych przez Autorkę to ucieczka w świat fantazji, performans (taniec), narracje (opowieści) narodowe, narracje indywidualne oraz inkantacje. Zarówno w części teoretycznej, jak i praktycznej sposoby te częściowo nakładają się na siebie, gdyż ucieczka w wyobraźnię często ma formę snucia opowieści – jako scenicznej narracji będącej także częścią performansu, a inkantacje zawierają w sobie ekspresję natury językowej i performatywnej. Stąd też, pomimo dużej wartości spostrzeżeń zawartych w tym wstępie, sprawia on wrażenie nieuporządkowanego. Szczególnie interesujące wydają się przemyślenia na temat różnych podejść do koncepcji melancholii, a także uwagi na temat performatywności niepełnosprawności. Część teorii wymienionych w podrozdziale została potraktowana raczej wybiórczo, ale przyjmując obecną konstrukcję pracy, jest to uzasadnione, bowiem podyktowane jest koniecznością połączenia ze sobą różnych podejść. Moje uwagi krytyczne dotyczą nieprecyzyjnego użycia słowa „language” (stąd problemy z rozróżnieniem np. pomiędzy performatywnością opowieści a jej treścią) oraz zbyt negatywnego ujęcia kategorii „staring” (s. 207-208), które Autorka przedstawia jako głównie opresyjne. „Staring” w ujęciu Rosemarie Garland-Thomson jest przeciwstawione pojęciu „gaze”, które jest bardziej dyscyplinujące i uprzedmiotawiające. „Staring” sygnalizuje także autentyczne zainteresowanie, odsłonięcie się i odkrycie własnego zaskoczenia, a nawet chęć poznania.

W części trzeciego rozdziału poświęconej tematowi ucieczki głównych postaci wybranych dramatów Friela w świat fantazji Autorka omawia przede wszystkim trzy sztuki,

Faith Healer, *Molly Sweeney* oraz *The Loves of Cass McGuire*, na których skupiały się też wcześniejsze rozważania. Ucieczka w opowieści i wymyślone wersje rzeczywistości jest ściśle powiązana z poczuciem straty i stanem melancholii i wydaje się dotyczyć zarówno postaci, które zostały zdefiniowane jako dominujące, jak i ich ofiary. Interesujące są spostrzeżenia dotyczące różnic genderowych w postrzeganiu i reagowaniu na stan melancholii, z którym powiązane są systemy wartościowania i dominacji.

W podrozdziale na temat performansu wyróżnia się analiza niekonwencjonalnego tańca Molly ze sztuki pt. *Molly Sweeney*, a w szczególności umiejętne uchwycenie jego emancypującego i transgresywnego potencjału w oparciu o teorie Eriki Fischer-Lichte i Carrie Sandahl i Philipa Auslandera. Uwagi na temat sceny tańca w *Dancing at Lughnasa* są równie wnikliwe, a dostrzeżone analogie pomiędzy utworami istotne dla tematu rozprawy i samej twórczości Friela. W tym miejscu pracy nasuwa się jednak pytanie, dlaczego dramat *Dancing at Lughnasa* nie został potraktowany w sposób podobny do pozostałych sztuk analizowanych wielokrotnie we fragmentach w rozdziale drugim – jak sama Autorka wskazuje, zawiera ona podobny schemat przedstawiający wyalienowaną grupę/jednostkę, odrzuconą przez lokalną społeczność. Druga uwaga w tej części dotyczy opierania się na tekście i pojęciach omówionych przez Fischer-Lichte, które wcześniej zostały wprowadzone przez innych badaczy. Warto było dotrzeć do pierwotnych źródeł terminologii (np. w przypadku pojęcia liminalności).

Podobnie w podrozdziale czwartym w odniesieniach do Aluna Munslowa warto było sięgnąć do teorii, o których pisze autor (miejscami czytając ten podrozdział ma się wrażenie, że niektóre podejścia i twierdzenia zostały przez niego wprowadzone, a są one jedynie przez niego omawiane). Fragment dotyczący chronologii powstania sztuki *Making History* i postmodernistycznej i dekonstruktywistycznej historiografii (s. 284) wydaje się z tego powodu problematyczny (dalej Autorka sama powołuje się na nazwiska Jean-François Lyotarda i Michela Foucaulta, wymienia też Haydena White'a, więc umiejscowienie tych tendencji w czasie nie powinno stanowić problemu). Sama analiza utworu i jego aspektów dotyczących pisania historii nie budzi żadnych zastrzeżeń. Autorka także wskazuje na analogie do wcześniej omówionych dramatów poprzez potraktowanie całego narodu jako społeczności wyobcowanej, próbującej odzyskać siłę i niezależność – tym razem poprzez konstrukcję historii. Podobne narracje i mechanizmy zostały omówione w analizach *The Freedom of the City* i *Translations*. W tym drugim przypadku wydaje mi się, że nie zawsze interpretacje dają się logicznie obronić (np. przejście od wzmianki o powtórzeniu pojedynczych słów i sylab stwarzającego efekt jąkania się do znaczenia iterabilności w koncepcji performatywności, ale może to być kwestia

nieprawidłowej struktury akapitów). Trudno też jednoznacznie przypisać role poszczególnym postaciom – Yolland pomimo swojej fascynacji irlandzkością, nie potrafi jej do końca zrozumieć. Trudno więc uznać jego historie za narracje emancypacji. Pozycja, z której Yolland tworzy swoje historie, jest zawsze pozycją najeźdźcy, pomimo jego sympatii dla społeczności, kultury i krajobrazu irlandzkiego.

Piąta część rozdziału trzeciego omawia trzy przykłady dramatów Friela, gdzie narracje indywidualne pełnią funkcję wspomagającą postaci w ich dążeniu do emancypacji; są to sztuki *Faith Healer*, *The Loves of Cass McGuire* i *Dancing at Lughnasa*, analizowane już wcześniej przy okazji innych kategorii. Autorka umiejętnie ukazuje konstrukcje historii i cele im przyświecające, zwracając szczególną uwagę na niestabilność przeszłości i wielość jej różnych wersji. Szczególnie analiza historii opowiadanych przez postaci ze sztuki *Faith Healer* trafnie eksponuje strategie w konstrukcji narracji wydarzeń podobne do tych omówionych w poprzednim podrozdziale. Jednocześnie w tym przypadku szczególnie wyraźnie widoczna jest potrzeba spojrzenia na różniące się wersje wydarzeń w kategoriach psychologicznych lub psychoanalitycznych, także w odniesieniu do teorii traumy i konstrukcji pamięci. Mam jedynie zastrzeżenia, co do sposobu wprowadzenia po raz kolejny wymiaru performatywnego języka w tej części i logicznego powiązania z analizą: powstaje tu dysonans pomiędzy metaforycznym ujęciem tego aspektu w analizie a spostrzeżeniami Johna Searle'a i J. L. Austina, dotyczącymi języka w codziennym użyciu (np. w zdaniu na stronie 316: „If it is assumed that language is indeed an action, then it can be argued that Friel's characters not only speak about their memories and stories, but they also create them as real and have the power to turn words into action and active reality they start to live in”).

Część ostatnia rozdziału trzeciego poświęcona jest inkantacji jako sposobu emancypacji postaci i dotyczy przede wszystkim dwóch sztuk Briana Friela: *Faith Healer* i *Translations*. Warto docenić zwrócenie uwagi na rolę inkantacji w sztukach Friel (jest to element, który pozornie wydaje się nie mieć dużego znaczenia). Szkoda jednak, że także w tej części jest wiele powtórzeń zarówno w odniesieniu do wcześniejszych części, jak i w obrębie podrozdziału, a temat inkantacji rozmywa się pośród analizy wielu innych – swoją drogą ważnych – aspektów sztuk.

Zarówno podsumowanie, jak i bibliografia pracy nie budzą żadnych zastrzeżeń. Doktorantka wykorzystwała w rozprawie liczne źródła teoretyczne i krytyczne i odniosła się do jedenaście sztuk Briana Friela, analizując część z nich bardzo dokładnie i z różnych perspektyw. W większości przypadków Autorka starała się podeprzeć bezpośrednio pierwotnymi źródłami danych teorii, tylko w kilku przypadkach takiej próby nie podjęto.

Podsumowanie zbiera najważniejsze spostrzeżenia, które zostały już częściowo zwerbalizowane w głównych częściach rozprawy.

Rozprawa doktorska mgr Dąbrowskiej jest dopracowana pod względem językowym i technicznym. Napisana jest w większości dobrą i bardzo dobrą angielszczyzną, bez błędów gramatycznych i problemów z pisownią (poza drobnymi literówkami, takimi jak np. błąd w pisowni nazwiska Eriki Fischer-Lichte, tylko czasami zmieniającymi znaczenie, jak w cytacie z Searle'a na stronie 321, gdzie zamiast „language” występującego w oryginale mamy „langue”). Zdarzają się niewielkie problemy stylistyczne: są to z reguły niefortunne powtórzenia, takie jak na s. 294 „Carlson also mentions the abovementioned connection” oraz usterki logiczne (nieprawidłowo lub niepotrzebnie używane spójniki). Są też pojedyncze zdania, które nieintencjonalnie umniejszają poziom argumentacji (np. na stronie 9 pojawia się sugestia, że celem analizy jest ukazanie, co Friel myśli na temat mechanizmów emancypacji) lub wprowadzają niefortunne niejasności, jak na przykład na s. 95 w następującym zdaniu: „Again, Friel's ideas on the society may be different from the eugenics and socialist approach which Davis draws attention to, but the common point is that Friel shows similar characteristics of the society which possesses a strong need for unity and homogeneity”.

Główny problem jaki widzę w przypadku tej pracy to bardzo częste powtórzenia tych samych lub bardzo podobnych treści na poziomie zdań i akapitów, a czasem nawet większych fragmentów. Zdarza się, że to samo zdanie powtarzane jest co kilka stron, a nawet, że te same treści parafrazowane są w bardzo podobny sposób zdanie po zdaniu, jak np. na stronie 296, gdzie jedno stwierdzenie powtarzane jest 3 razy w trochę innych konfiguracjach. Zarówno te niewielkie, jak i bardziej złożone powtórzenia mogą wynikać ze struktury pracy, w której wiele aspektów się zazębia i od siebie zależy. Wydaje się jednak, że mimo, iż sposób podziału treści przyjęty w pracy częściowo jest za to odpowiedzialny (trudno jednak o dobre rozwiązanie przy wielu współzależnościach), to prawdopodobnie zabrakło też większej dyscypliny przy organizacji myśli, aby tych powtórzeń uniknąć. Np. na stronie 322 Autorka dochodzi do wniosku, odnosząc się do stwierdzeń Searle'a, że zarówno postaci dominujące reprezentujące system i postaci wyobcowane używają języka jako broni politycznej i społecznej. Sposób pisania wskazuje na to, że ten wątek pojawia się po raz pierwszy, podczas był on już omawiany w rozdziale drugim. Podobnie dzieje się w przypadku innych pojęć i koncepcji.

Moje uwagi dotyczące niektórych aspektów struktury pracy i konstrukcji wyводу oraz powtórzeń nie umniejszają wartości całości pracy, a przede wszystkim umiejętności pogłębionej analizy utworów dramatycznych, a także samego pomysłu wykorzystania do zbadania bardzo złożonych relacji elementów krytycznych studiów nad niepełnosprawnością.

W związku z powyższym stwierdzam z przekonaniem, że rozprawa doktorska mgr Justyny Dąbrowskiej pt. *Estrangement in Brian Friel's Drama* spełnia w pełni warunki określone w art. 13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule z zakresie sztuki. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgr Justyny Dąbrowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Edyta Lorek-Jozimska